DOMSTOLENS DOM
av den 11 december 1973*

I mål 120/73

har Verwaltungsgericht i Frankfurt am Main till domstolen gett in en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177 i EEG-fördraget om tolkningen av artikel 93.3 i fördraget i det mål som pågår vid den nationella domstolen mellan

Gebr. Lorenz, GmbH, 675 Kaiserslautern, Denisstraße,

och

Förbundsrepubliken Tyskland, företrädd av Bundesamt für gewerbliche Wirtschaft, 6 Frankfurt am Main, Bockenheimer Landstraße 38,

och

Land Rheinland/Pfalz, företrätt av ekonomi- och transportministern, 65 Mainz,

intervenient.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden R. Lecourt, avdelningsordförandena A. M. Donner och M. Sørensen samt domarna R. Monaco, J. Mertens de Wilmars (referent), P. Pescatore, H. Kutscher, C. Ó Dálaigh och A. J. Mackenzie Stuart,

generaladvokat: G. Reischl,
justitiesekreterare: A. Van Houtte,

meddelar följande

* Rättegångsspråk: tyska.

dom

DOMSKÄL

1 Genom beslut av den 19 mars 1973, som inkom till domstolens kansli den 12 april 1973, har Verwaltungsgericht i Frankfurt am Main enligt artikel 177 i fördraget ställt flera frågor om tolkningen av artikel 93.3 i Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen.

Dessa frågor rör de närmare bestämmelserna om kontroll i förebyggande syfte av statligt stöd och särskilt följderna av dröjsmål från kommissionens sida när det gäller att ta ställning till planer som den underrättas om eller att inleda ett förfarande för att fastställa att planerna inte är förenliga med den gemensamma marknaden, eller av kommissionens underlåtenhet att ingripa på detta sätt.

2 I artikel 93 fastställs ett förfarande som gör det möjligt för kommissionen att avslöja statligt stöd som enligt artikel 92 i fördraget inte är förenligt med den gemensamma marknaden och att sörja för att det upphör eller förhindra att det genomförs.

Artikel 93.1, som rör befintligt stöd, ger kommissionen behörighet att, efter att ha gett parterna möjlighet att yttra sig på det sätt som beskrivs i punkt 2, kräva att den berörda medlemsstaten skall upphäva eller ändra stödet inom den tidsfrist som kommissionen fastställer.

Genom artikel 93.3 införs en förebyggande kontroll av planer att bevilja nytt stöd eller att ändra befintligt stöd och fastställs att "kommissionen skall underrättas i så god tid att den kan yttra sig om alla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder. Om den anser att någon sådan plan inte är förenlig med den gemensamma marknaden enligt artikel 92, skall den utan dröjsmål inleda det förfarande som anges i punkt 2. Medlemsstaten i fråga får inte genomföra åtgärden förrän detta förfarande lett fram till ett slutgiltigt beslut".

3 Genom att fastställa att kommissionen skall vara underrättad om planer på att vidta eller ändra stödåtgärder "i så god tid att den kan yttra sig", ville upphovsmännen till fördraget ge denna institution tillräcklig tid för bedömning och undersökning så att den kan bilda sig en första uppfattning om de anmälda planernas delvisa eller fullständiga överensstämmelse med fördraget.

Det är först när den har kunnat bilda sig en sådan uppfattning som kommissionen, om den anser att planen inte är förenlig med den gemensamma marknaden, är skyldig att utan dröjsmål inleda det kontradiktoriska förfarande som fastställs i artikel 93.2 och anmoda medlemsstaten att yttra sig.

4 Enligt den sista meningen i artikel 93 får medlemsstaten i fråga inte genomföra de planerade åtgärderna förrän detta förfarande har lett till ett slutgiltigt beslut.

Artikel 93.3 syftar till att förhindra att stödåtgärder som strider mot fördraget genomförs, vilket förutsätter att detta förbud är verkningsfullt under hela den inledande fasen.

Även om kommissionen måste ha tillräcklig tid under denna fas skall den emellertid handla med skyndsamhet och ta hänsyn till medlemsstaternas intresse av att snabbt få klarhet på områden där nödvändiga ingripanden kan vara av brådskande natur på grund av den verkan som dessa medlemsstater förväntar sig att de planerade stimulansåtgärderna kommer att ha.

När det inte finns någon förordning som fastställer denna tidsfrist, kan medlemsstaterna inte ensidigt bestämma när denna inledande fas, som är nödvändig för att kommissionen skall kunna fullgöra sin uppgift, skall upphöra.

Kommissionen skulle emellertid inte kunna anses agera med önskad skyndsamhet om den underlät att ange sin ståndpunkt inom rimlig tid.

Det är lämpligt att i detta hänseende utgå från artiklarna 173 och 175 i fördraget i vilka det i fråga om jämförbara situationer föreskrivs en tidsfrist av två månader.

När denna tidsfrist har löpt ut får den berörda medlemsstaten verkställa planen. Kraven på rättssäkerhet innebär emellertid att kommissionen först skall underrättas om detta.

5 Även om det för övrigt överensstämmer med god förvaltningspraxis att kommissionen, om den efter att ha genomfört den inledande undersökningen bedömer att stödet är förenligt med fördraget, underrättar staten i fråga om detta är kommissionen inte skyldig att fatta ett beslut i enlighet med artikel 189 i fördraget eftersom artikel 93 inte kräver en sådan åtgärd förrän i slutet av det kontradiktoriska förfarandet.

Man kan inte av det faktum att kommissionen inte ansåg det vara nödvändigt att inleda det kontradiktoriska undersökningsförfarandet inom en sådan rimlig tid som avses i det föregående dra den slutsatsen att stödåtgärden är förenlig med fördraget.

Kommissionen är enligt artikel 93.1 i själva verket skyldig att i samarbete med medlemsstaterna fortlöpande granska alla befintliga stödprogram.

Stödåtgärder som genomförs efter det att kommissionen även efter utgången av den tid som krävs för en inledande undersökning underlåtit att yttra sig skall därför såsom befintligt stöd omfattas av bestämmelserna i artikel 93.1 och 93.2.

6 Svaret på de frågor som har ställts blir därför i första hand att artikel 93.3 i fördraget skall tolkas så, att kommissionen, om den under loppet av den inledande fasen drar den slutsatsen att det inte är nödvändigt att inleda det kontradiktoriska förfarandet, inte är skyldig att fatta ett beslut i enlighet med artikel 189.

Samma bestämmelse innebär vidare att om kommissionen, efter att ha underrättats av en medlemsstat om planer att bevilja eller att ändra stöd, underlåter att inleda det kontradiktoriska förfarandet får denna stat vid utgången av en tidsfrist som är tillräcklig för att genomföra en inledande undersökning av planen verkställa det planerade stödet under förutsättning att den dessförinnan har underrättat kommissionen om detta. Stödåtgärder som därefter genomförs omfattas av systemet för befintligt stöd.

Med hänsyn till de svar som har givits på frågorna a, b och c är fråga d överflödig.

7 Den sista frågan handlar om huruvida begreppet "medlemsstat" i artikel 93.3 i fördraget bör uppfattas så, att denna bestämmelse medför en direkt rättighet för enskilda gentemot staten eller om den inte åtminstone förpliktar den nationella domstolen att på eget initiativ ta hänsyn till ogiltigheten hos en lag genom vilken ett stöd genomförs i strid mot det förbud mot genomförande som fastställs i artikel 93.3.

8 Det har redan fastställts i domen av den 15 juli 1964 (mål 6/64, REG 1964, s. 1141) att förbudet mot genomförande som avses i artikel 93.3 sista meningen har en direkt effekt och ger upphov till rättigheter till förmån för enskilda som nationella domstolar är skyldiga att skydda.

Den omedelbara tillämpligheten av detta förbud omfattar hela den tid under vilken förbudet är gällande.

Den direkta effekten av förbudet omfattar följaktligen allt stöd som har genomförts utan underrättelse om detta eller, om underrättelse har ägt rum, som beviljas under den inledande fasen eller, om kommissionen inleder det kontradiktoriska förfarandet, under tiden fram till det slutgiltiga beslutet.

9 Med avseende på den andra delen av denna fråga innebär den direkta effekten av förbudet i fråga att de nationella domstolarna måste tillämpa denna bestämmelse oberoende av varje slag av nationella rättsregler. Varje medlemsstat får dock i sin nationella rättsordning bestämma vilket förfarande som skall vara tillämpligt för att nå detta resultat.

Rättegångskostnader

10 De kostnader som har förorsakats Förbundsrepubliken Tysklands och Förenade kungarikets regeringar samt Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

I målet har domstolen

beaktat rättegångshandlingarna,

hört referentens rapport,

hört de muntliga yttrandena från Förbundsrepubliken Tysklands regering, Förenade kungarikets regering och kommissionen,

hört generaladvokatens förslag till avgörande,

beaktat Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artiklarna 92, 93, 173, 175 och 177 i detta,

beaktat protokollet om stadgan för Europeiska ekonomiska gemenskapens domstol, särskilt artikel 20 i denna,

beaktat rättegångsreglerna för Europeiska gemenskapernas domstol.

Mot den bakgrunden och på ovan angivna grunder beslutar

DOMSTOLEN

– angående de frågor som genom beslut av den 19 mars 1973 förts vidare av Verwaltungsgericht i Frankfurt am Main – följande dom:

1) **Artikel 93.3 tredje meningen i fördraget skall tolkas så, att kommissionen, om den under loppet av den inledande undersökningen av stöd som den har underrättats om drar den slutsatsen att det inte är nödvändigt att inleda det kontradiktoriska förfarandet, inte är skyldig att fatta ett beslut i enlighet med artikel 189.**

2) **Om kommissionen, efter att ha underrättats av en medlemsstat om planer att bevilja eller att ändra stöd, underlåter att genom att anmoda den berörda medlemsstaten att yttra sig inleda det kontradiktoriska förfarande som fastställs i artikel 93.2, får denna stat vid utgången av den tid som är tillräcklig för att genomföra en inledande undersökning av planen verkställa det planerade stödet under förutsättning att den dessförinnan har underrättat kommissionen om detta. Stödåtgärder som därefter genomförs omfattas av systemet för befintligt stöd.**

3) **Den omedelbara verkan av förbudet för medlemsstaten i fråga att genomföra planerade stödåtgärder omfattar allt stöd som har genomförts utan underrättelse om detta eller, om underrättelse har ägt rum, som beviljas under den inledande fasen eller, om kommissionen inleder det kontradiktoriska förfarandet, under tiden fram till det slutgiltiga beslutet. I fråga om hela denna tid ger förbudet upphov till rättigheter till förmån för enskilda vilka de nationella domstolarna är skyldiga att skydda.**

4) **Den direkta effekten av artikel 93 sista meningen innebär att de nationella domstolarna måste tillämpa denna bestämmelse oberoende av varje slag av nationella rättsregler. Varje medlemsstat får dock i sin nationella rättsordning bestämma vilket förfarande som skall vara tillämpligt för att nå detta resultat.**

Lecourt Donner Sørensen Monaco Mertens de Wilmars

Pescatore Kutscher Ó Dálaigh Mackenzie Stuart

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 11 december 1973.

A. Van Houtte
Justitiesekreterare

R. Lecourt
Ordförande